

ВАРТІСНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР, ЖИРІВ ТА ОЛІЇ ДО КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Олеся ТОЦЬКА

Волинський національний університет імені Лесі Українки, кафедра фінансів,
вул. Винниченка, 28, Луцьк, 43021, Україна, e-mail: Totska.Olesia@vnu.edu.ua

Кореспондуючий автор: Totska.Olesia@vnu.edu.ua

Анотація

Зерні культури, жири та олії тваринного або рослинного походження є основною продукцією аграрного сектору України з найбільшим експортним потенціалом. Їхня сумарна частка в загальному експорті України в 2021 р. склала 28,4 %. У межах статті проведено комплексний аналіз розподілу українського експорту зернових культур, жирів та олії між країнами-членами ЄС. Аналіз проводився на основі статистичних даних Державної служби статистики України за 2021 р. Для дослідження використано АВС-метод, який дозволяє розбити початкову множину об'єктів на три підмножини залежно від їх питомої ваги в загальному значенні певного показника: А – близько 80 %; В – близько 15 %; С – близько 5 %. Визначено, що найбільшими реципієнтами українських зернових культур у ЄС (на суму понад USD 65 млн) є такі країни як Іспанія, Нідерланди, Італія (група А), а також Бельгія, Португалія, Ірландія (група В). До двох країн ЄС (Люксембург і Словенія) зернові культури Україна не експортувала. Водночас найбільше українських жирів та олії в ЄС (на суму понад USD 25 млн) було придбано такими країнами як Нідерланди, Іспанія, Польща (група А), а також Італія, Франція, Литва, Португалія, Німеччина (група В). До Люксембурга жирів та олії Україна не експортувала.

Ключові слова: експорт, зернові культури, жири та олія, Україна, країни ЄС

ВСТУП

У товарній структурі експорту України в 2021 р. вагому частку (понад 10 %) займали такі товари як зернові культури (USD 12 343,9 млн; 18,1 %), жири та олії тваринного або рослинного походження (USD 7 037,3 млн; 10,3 %), руди, шлак і зола (USD 7 119,6 млн; 10,5 %), чорні метали (USD 13 951,3 млн; 20,5 %) [10]. Як бачимо, сумарна частка зернових культур, жирів та олії (28,4 %) вказує на те, що в Україні агропромисловий комплекс має найбільший експортний потенціал.

Оскільки після початку війни Росії проти України Президент України 28 лютого 2022 р. подав заявку на вступ до Європейського Союзу (далі – ЄС), то в цьому контексті доцільно проаналізувати, як український експорт зернових культур, жирів та олії розподіляється між країнами-членами ЄС.

Зовнішньоекономічну діяльність України досліджували в такому контексті: Fediv R. і Fediv I. (2020) – напрями розвитку та

реалізації українського експортного потенціалу [1]; Kastakova E. і Bebiakova D. (2016) – економічний вплив впровадження ПВЗВТ на зовнішню торгівлю Словаччини й України [2]; Koliadenko S. й ін. (2020) – український аграрний експорт до країн ЄС [3]; Kryukova I. O. й ін. (2018) – експортний потенціал аграрного сектору України в конкурентному середовищі [4]; Melnyk T. й ін. (2021) – експортний потенціал АПК України [5]; Moroz S. й ін. (2017) – торговельні відносини між Україною та ЄС (Вишеградський вектор) [6]; Naguova L. й ін. (2018) – експортна торгівля між Україною та країнами Вишеградської групи [7]; Parkhomenko N. й ін. (2022) – експортний потенціал аграрного сектору України [8]; Polkovnichenko S. O. і Rosokhach O. V. (2016) – сучасні тенденції реалізації експортного потенціалу аграрного сектору економіки України [9]; Тоцька О. Л. (2021) – АВС-аналіз країн ЄС за обсягом товарообороту з Україною [12]. Однак у цих працях не було здійснено

комплексного аналізу розподілу українського експорту зернових культур, жирів та олії тваринного або рослинного походження між країнами-членами ЄС, що є метою цієї роботи.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Для реалізації поставленої мети використано АВС-аналіз – метод класифікації певних об'єктів (у нашому випадку – країн ЄС) за їх відносною значимістю, що розбиває початкову множину на три підмножини залежно від їх питомої ваги в загальному значенні певного показника: А – близько 75–80 %; В – близько 10–15 %; С – близько 5–10 %.

У нашому дослідженні країни ЄС розподілятимемо на такі три групи:

А – держави з великим обсягом закупівель українських зернових культур / жирів та олії тваринного або рослинного походження (близько 80 % у загальному обсязі);

В – країни з середнім рівнем закупівель основних агропромислових товарів України (близько 15 %);

С – держави з невеликим обсягом закупівель українських зернових культур / жирів та олії (близько 5 %).

Зауважимо, що статистичні дані Державної служби статистики України [10] за 2021 р. подано без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях.

РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Український експорт зернових культур до країн ЄС

У 2021 р. Україна експортувала до країн ЄС зернових культур на суму USD 1 934,8 млн, що склало 15,67 % від загального експорту зернових культур з України (USD 12 343,9 млн). Детальніше розподіл цього товару між країнами-членами ЄС подано в Таблиці 1. У ній країни розташовані в порядку спаду

вартості завезених з України зернових культур.

Таблиця 1. Український експорт зернових культур до країн ЄС

Країна	Вартість, тис. дол. США	Частка в заг. обсязі експорту, %	Накопичена частка в заг. обсязі експорту, %	Група АВС
Іспанія	644 882,9	33,33	33,33	А
Нідерланди	552 213,6	28,54	61,87	А
Італія	237 563,4	12,28	74,15	А
Бельгія	157 148,0	8,12	82,27	В
Португалія	150 307,9	7,77	90,04	В
Ірландія	66 559,0	3,44	93,48	В
Німеччина	46 394,9	2,40	95,88	С
Кіпр	20 570,8	1,06	96,94	С
Польща	16 892,0	0,87	97,81	С
Греція	13 180,0	0,68	98,50	С
Литва	10 166,2	0,53	99,02	С
Угорщина	7 417,6	0,38	99,40	С
Чехія	2 292,5	0,12	99,52	С
Латвія	2 144,7	0,11	99,63	С
Румунія	1 849,8	0,10	99,73	С
Австрія	1 775,2	0,09	99,82	С
Болгарія	1 598,9	0,08	99,90	С
Данія	936,0	0,05	99,95	С
Франція	282,9	0,01	99,97	С
Хорватія	202,9	0,01	99,98	С
Словаччина	153,1	0,01	99,99	С
Фінляндія	129,2	0,01	99,99	С
Естонія	114,6	0,01	100,00	С
Швеція	42,8	0,00	100,00	С
Мальта	0,9	0,00	100,00	С
Люксембург	-	0,00	100,00	С
Словенія	-	0,00	100,00	С
EU 27	1 934 819,9	100,00		

Джерело: Розрахунок автора на основі даних Державної служби статистики України [11].

Згідно Таблиці 1, до групи А увійшло три країни ЄС (Іспанія, Нідерланди, Італія), до яких Україна експортувала в 2021 р. зернових культур на суму від USD 237,6 млн до USD 644,9 млн. Накопичена частка країн цієї групи в загальній сумі експорту склала 74,15 %.

Група В об'єднала також три країни ЄС (Бельгія, Португалія, Ірландія) з обсягом закупівель українських зернових культур на суму від USD 66,6 млн до USD 157,1 млн. Їх внесок у загальну суму експорту склав 19,33 %. Різниця між

нижньою позицією експорту в попередній групі (USD 237,6 млн) та верхньою у цій (USD 157,1 млн) склала USD 80,5 млн.

До групи С увійшли 21 країна ЄС, до яких експорт з України зернових культур був або меншим USD 50 млн, або відсутнім. Частка країн цієї групи в загальній сумі експорту склала 6,52 %. Різниця між нижньою позицією експорту в попередній групі (USD 66,6 млн) та верхньою у цій (USD 46,4 млн) склала USD 20,2 млн.

Загалом розкид експортних сум коливався від USD 0,9 тис. до USD 644,9 млн. До двох країн ЄС (Люксембург і Словенія) зернові культури Україна не експортувала. Результати проведеного ABC-аналізу країн ЄС за вартістю українського експорту зернових культур в 2021 р. показано на Рис. 1.

Група країн	Кількість країн	Частка країн, %	Вартість експорту, млн дол. США	Частка експорту, %
А	3	11,11	1 434,7	74,15
В	3	11,11	374,0	19,33
С	21	77,78	126,1	6,52
Разом	27	100,00	1 934,8	100,00

Рис.1. Результати ABC-аналізу країн ЄС за вартістю українського експорту зернових культур
Джерело: Розрахунок автора на основі даних Таблиці 1.

Як бачимо, в 2021 р. 22,22 % країн ЄС придбали 93,48 % українського експорту зернових культур до ЄС.

Український експорт жирів та олії тваринного або рослинного походження до країн ЄС

У 2021 р. Україна експортувала до країн ЄС жирів та олії тваринного або рослинного походження на суму USD 2 362,5 млн, що становить 33,57 % від загального експорту жирів та олії з України (USD 7 037,3 млн). Детальніше розподіл цього товару між країнами-членами ЄС подано в Таблиці 2. У ній країни розташовані в порядку спаду

вартості завезених з України жирів та олії тваринного або рослинного походження.

Таблиця 2. Український експорт жирів та олії тваринного або рослинного походження до країн ЄС

Країна	Вартість, тис. дол. США	Частка в заг. обсязі експорту, %	Накопичена частка в заг. обсязі експорту, %	Група ABC
Нідерланди	762 964,6	32,29	32,29	А
Іспанія	470 396,8	19,91	52,21	А
Польща	394 875,2	16,71	68,92	А
Італія	328 674,5	13,91	82,83	В
Франція	198 087,7	8,38	91,22	В
Литва	32 232,5	1,36	92,58	В
Португалія	30 181,9	1,28	93,86	В
Німеччина	25 030,7	1,06	94,92	В
Словаччина	18 761,8	0,79	95,71	С
Румунія	14 562,6	0,62	96,33	С
Болгарія	14 130,1	0,60	96,93	С
Чехія	12 956,5	0,55	97,48	С
Греція	11 956,0	0,51	97,98	С
Австрія	11 675,0	0,49	98,48	С
Естонія	8 907,1	0,38	98,85	С
Бельгія	7 879,0	0,33	99,19	С
Кіпр	7 369,0	0,31	99,50	С
Латвія	5 159,4	0,22	99,72	С
Угорщина	2 277,0	0,10	99,81	С
Швеція	2 023,2	0,09	99,90	С
Мальта	1 810,2	0,08	99,97	С
Хорватія	329,9	0,01	99,99	С
Словенія	124,4	0,01	99,99	С
Данія	92,9	0,00	100,00	С
Ірландія	38,9	0,00	100,00	С
Фінляндія	5,8	0,00	100,00	С
Люксембург	-	0,00	100,00	С
EU 27	2 362 502,6	100,00		

Джерело: Розрахунок автора на основі даних Державної служби статистики України [11].

Згідно Таблиці 2, до групи А увійшло три країни ЄС (Нідерланди, Іспанія, Польща), до яких Україна експортувала в 2021 р. жирів та олії на суму від USD 394,9 млн до USD 763 млн. Накопичена частка країн цієї групи в загальній сумі експорту склала 68,92 %.

Група В об'єднала п'ять країн ЄС (Італія, Франція, Литва, Португалія, Німеччина) з обсягом закупівель українських жирів та олії на суму від USD 25 млн до USD 328,7 млн. Їх внесок у загальну суму

експорту склав 26 %. Різниця між нижньою позицією експорту у попередній групі (USD 394,9 млн) та верхньою у цій (USD 328,7 млн) склала USD 66,2 млн.

До групи С увійшли інші 19 країн ЄС, до яких експорт з України жирів та олії був або меншим USD 20 млн, або відсутнім. Частка країн цієї групи в загальній сумі експорту склала 5,08 %. Різниця між нижньою позицією експорту в попередній групі (USD 25 млн) та верхньою у цій (USD 18,8 млн) склала USD 6,2 млн.

Загалом розкид експортних сум коливався від USD 5,8 тис. до USD 763 млн. До Люксембурга жирів та олії Україна не експортувала.

Результати проведеного АВС-аналізу країн ЄС за вартістю українського експорту жирів та олії тваринного або рослинного походження в 2021 р. показано на Рис. 2.

Група країн	Кількість країн	Частка країн, %	Вартість експорту, млн дол. США	Частка експорту, %
А	3	11,11	1 628,2	68,92
В	5	18,52	614,2	26,00
С	19	70,37	120,1	5,08
Разом	27	100,00	2 362,5	100,00

Рис.2. Результати АВС-аналізу країн ЄС за вартістю українського експорту жирів та олії тваринного або рослинного походження

Джерело: Розрахунок автора на основі даних Таблиці 2.

Як бачимо, в 2021 р. 29,63 % країн ЄС придбали 94,92 % українського експорту зернових культур до ЄС.

ВИСНОВКИ

Експортний потенціал України формують такі товари агропромислового сектору як зернові культури, жири та олії тваринного або рослинного походження. У 2021 р. їх було експортовано на суму USD 12 343,9 млн і USD 7 037,3 млн відповідно. Найбільшими реципієнтами українських зернових культур на суму

понад USD 65 млн у ЄС є такі країни як Іспанія, Нідерланди, Італія (група А), а також Бельгія, Португалія, Ірландія (група В). Водночас найбільше українських жирів та олії на суму понад USD 25 млн в ЄС було придбано такими країнами як Нідерланди, Іспанія, Польща (група А), а також Італія, Франція, Литва, Португалія, Німеччина (група В). В аналізованому періоді Україна не експортувала зернових культур до Люксембургу та Словенії; жирів та олії тваринного або рослинного походження – до Люксембургу.

Для повноти дослідження доцільним є дзеркальне дослідження імпорту продукції аграрного сектору з країн ЄС до України, а також аналіз частки українських зернових культур, жирів та олії в світовому імпорті цих товарів до країн ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Fediv, R., Fediv, I., 2020, Directions of development and implementation of the Ukrainian export potential. Scientific Papers. Series «Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development», 20(4):195-202.
- [2] Kastakova, E., Bebiakova, D., 2016, Estimated economic impact of the implementation of the DCFTA on the foreign trade of Slovakia and the Ukraine, 16th international scientific conference proceedings on Globalization and its socio-economic consequences, PTS I-V, 831-838.
- [3] Koliadenko, S., Andreichenko, A., Galperina, L., Minenko, S., Kovylyna, M., 2020, Analysis and forecasting of Ukrainian agrarian exports to the EU countries, Agricultural and resource economics-international scientific e-journal, 6(3):29-47.
- [4] Kryukova, I. O., Kalyna, T. Y., Panteleiev, V. P., Minakova, S. M., 2018, The export potential of the agrarian sector of Ukraine in a competitive environment, Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 3(26):196-207.
- [5] Melnyk, T., Tunitska, Y., Liubyma, A., 2021, Export potential of Ukrainian agro-industrial complex: factors of formation and evaluation, Baltic Journal of Economic Studies, 7(5):130-143.
- [6] Moroz, S., Nagyova, L., Bilan, Y., Horska, E., Polakova, Z., 2017, The current state and prospects of trade relations between Ukraine and the European Union: the Visegrad vector, ECONOMIC ANNALS-XXI, 163(1-2):14-21.
- [7] Nagyova, L., Horakova, M., Moroz, S., Horska, E., Polakova, Z., 2018, The analysis of export trade between Ukraine and Visegrad countries, E & M EKONOMIE A MANAGEMENT, 21(2):115-132.

[8]Parkhomenko, N., Otenko, I., Otenko, V., Chepeliuk, M., 2022, Development of export potential of Ukraine's agricultural sector. Scientific Papers. Series «Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development», 22(1):485-492.

[9]Polkovnichenko, S. O., Rosokhach, O. V., 2016, Current trends in realization of the export potential of the agricultural sector of economy of Ukraine, Scientific Bulletin of Polissia, 1(5):37-45.

[10]Державна служба статистики України, 2022, Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2021 році, <http://www.ukrstat.gov.ua>. Accessed on 28.04.2022.

[11]Державна служба статистики України, 2022, Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі України за січень-грудень 2021 року, <http://www.ukrstat.gov.ua>. Accessed on 27.04.2022.

[12]Тоцька, О. Л., 2021, АВС-аналіз країн ЄС за обсягом товарообороту з Україною в 2020 році, Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. інт.-конф. з міжнар. участю, Полтава, 131-133, <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/19992>. Accessed on 28.04.2022.